

HUSMÖDRARNAS STÖRSTA VÄLSIGNELSE?

Av Bernt Rutström, Bodträskfors

Järnspisens historia sträcker sig tillbaka till mitten av 1800-talet. Dessförinnan förekom nog bara öppen eld för matlagning, ljus och värme. Kakelugnar blev ju vanliga på 1700-talet då den tidens energikris förorsakats av industrins växande behov av ved. Men den var troligen inte synnerligen lämpad för matlagning, annat än i begränsad omfattning.

Emaljerad Ankarsrum.

För att nu inte tala om vedåtgången. Och därmed besväret att hålla brasan vid liv under bl.a. nätterna. Men som sagt, den gav ifrån sig ljussken och sågs nog som nära på oersättlig. Enligt uppgift importerades den första fotogenen 1861 till Sverige och därmed kom också en hel del uppfinningar på belysningens område. Små, behändiga lampor som även var mycket lättskötta. I och med detta banades vägen för järnspisens intåg i de svenska hushållen. Elden inkapslades, lamporna svarade för belysningen.

De första järnspisarna ställdes helt sonika direkt i den öppna spisen och anslöts med ett kort rör till murstocken. Med tiden murades de in med tegel och fick på så sätt en bekvämare inramning med avställningsytor i jämnhöjd med spishällen.

Spisar tillverkades av ett flertal svenska bruk, såsom Norrahammar, Ankarsrum, Klafreström, Näfveqvarn och Husqvarna. Känt är att också Rosfors järnbruk tillverkade sådana. Efterhand blev modellerna många och de utrustades med fler ”ringar” i hällen för pannor av olika storlek. Pannorna hade ”fläns” som höll dem uppe på lämpligt avstånd från lågorna. Vissa spisar hade utvändiga ”varmvattenberedare” av koppar med kranar för avtappning.

Många med mig minns nog spiskroken. En nog så begärlig leksak för de flesta barn. Sotig näsa avslöjade ofta den olydige.

Efterfrågan på järnspisar tog riktig fart efter 1890. Men drygt 100 år senare upphörde all nytillverkning. Den har dock återupptagits det senaste årtiondet.

En ny, världsvid energikris har gjort järnspisen populär igen.

